

*Н. В. ЦИГАНОВА, канд. екон. наук, доц.
(Київський національний торговельно-економічний університет)*

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МІЖБАНКІВСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 9, с. 80–82

Тенденції концентрації та централізації капіталу в банківській сфері становлять передумову формування різних типів банківських об'єднань. Рушійною силою цих процесів є посилення конкуренції в банківській галузі. Як свідчить світовий досвід, за наявності економічних або юридичних перешкод для безпосереднього об'єднання банківських установ зазначені тенденції реалізуються в різноманітних формах міжбанківських об'єднань.

Згідно з чинним законодавством в Україні банки можуть створювати банківські об'єднання різних типів: банківську корпорацію, банківську холдингову групу, фінансову холдингову групу [1]. Банки можуть бути також учасниками промислово-фінансових груп з дотриманням вимог антимонопольного законодавства України. Банківські об'єднання створюються за попередньою згодою Національного банку України (НБУ) і підлягають обов'язковій державній реєстрації в НБУ шляхом внесення до Державного реєстра банків.

Банківська корпорація і банківська холдингова група — це банківські об'єднання, що формуються виключно банками. Банківська корпорація створюється на акціонерних і пайових засадах з метою концентрації капіталів банків — учасників корпорації, підвищення їх загальної ліквідності та платоспроможності, забезпечення координації їх діяльності. Засновниками і акціонерами банківської корпорації можуть бути лише банки. Оскільки вимоги до розміру статутного капіталу банківської корпорації відповідні до загальних вимог НБУ щодо статутного капіталу новостворюваних банків, створення такого об'єднання можливе шляхом вирішення проблем капіталізації пизки вітчизняних банків і ліцензування їх діяльності.

Створення банківської корпорації не означає повної втрати її членами самостійності. Банки, що

входять до складу цього об'єднання, зберігають самостійність у межах, визначених їх статутами та статутом корпорації, і не можуть входити до інших банківських об'єднань (крім професійних асоціацій, створених не на комерційних засадах). Банківська корпорація виконує функції розрахункового центру для банків-членів і не здійснює безпосереднього обслуговування клієнтів. На рівні корпорації централізуються певні передбачені статутом корпорації функції, зокрема розрахунки між членами корпорації і за її межами; операції на ринках грошей та капіталу; ведення кореспондентських рахунків; моніторинг кредитних ризиків; розробка правил і процедур здійснення банківських операцій; ведення внутрішньої і формування зовнішньої звітності; внутрішній аудит та ін.

Банківська холдингова група будується за принципом системи участі, тобто на основі володіння пакетами акцій чи паями кожного з банків — членів групи. Її відмінність від фінансової холдингової групи полягає в тому, що до складу фінансового холдингу можуть входити не лише банки, а й інші фінансові установи, що надають фінансові послуги, наприклад лізингові, інвестиційні, страхові компанії тощо. У зарубіжних банківських системах такий розподіл не практикується і під терміном “банківський холдинг” розуміється організація, що формується на основі володіння пакетами акцій (паями) дочірніх компаній і включає як банківські, так і небанківські фінансово-кредитні установи.

Материнському банку банківської холдингової групи, як і материнській компанії фінансового холдингу, має належати не менше 50 % акціонерного (пайового) капіталу кожного з учасників групи [1], що відповідає поняттю “повний холдинг” в американському законодавстві. Обов'язковою умовою функціонування банківських холдингових

груп є виконання головним банком додаткових організаційних функцій стосовно банків-членів і створення системи управління спільною діяльністю. Материнська компанія фінансової холдингової групи здійснює також управління та координацію діяльності її членів, має право встановлювати обов'язкові для них правила. Материнська компанія як банківської, так і фінансової холдингової груп відповідає за зобов'язаннями своїх членів у межах свого внеску в капіталі кожного, якщо інше не передбачене законом або угодою між ними.

Згадувані банківські об'єднання створюються на комерційних засадах, тобто з метою отримання прибутку. Банки можуть також створювати неприбуткові спілки чи асоціації, які не мають права здійснювати банківську чи підприємницьку діяльність. Вони створюються для захисту інтересів своїх членів, забезпечення здійснення аналітичної і дослідної діяльності, надання інформаційних послуг тощо. До таких об'єднань належать Асоціація українських банків і подібні асоціації в інших країнах. Відносини між членами асоціацій будуються на основі угод і збереження самостійності їх членів.

Як свідчить зарубіжний досвід, більшість великих банків світу є банківськими холдинговими групами, до складу яких входять банки і небанківські фінансово-кредитні установи, часто різної національної належності. Об'єднання лише банків зустрічаються рідко. Так, відома англійська банківська група "Barclays", окрім безпосередньо банку з 2800 його установами, об'єднує три філії, що надають податкові послуги, біржову філію, філію зі споживчого та промислового кредитування й інші фінансові установи. Інша відома група "Natwest", крім власних 3100 відділень, контролює дві інші банківські групи — "Lombard" і "Ulster", які надають лізингові та факторингові послуги, кредитні послуги приватним особам, банківську групу "Couts and Co" зі стандартним переліком банківських послуг, філію з житлового кредитування "National Westminster Home Loans Ltd", дві філії, що надають страхові послуги — "National Westminster Insurance Services Ltd" і "Ulster Bank Insurance Services Ltd", філію з ризикового інвестування малого та середнього бізнесу "National Westminster Grow Options Ltd", фідучіарні філії, що надають консалтингові послуги "Ulster Bank Dublin Trust Cy" і "Ulster Bank Cy", біржові та трастові філії "Natwest Stockbrokers Ltd" і "Count Natwest Investment Management Ltd", міжнародний банк "International Westminster Bank PLC" з його мережею, що охоплює близько тридцяти спеціалізованих філій, розташованих у США,

Японії, Гонконгу, Австралії, та інші фінансові структури. Другий у світі банк за показником ринкової капіталізації — англійський HSBC — так само є холдинговою групою, що контролює велику кількість фінансових інститутів, серед яких американські банки "Republic New York" та "Marine Midland", відомий англійський "Midland Bank", французький "Credit Communal de France" та ін. Нині ця група посідає десяте місце на банківському ринку США і шосте — в Канаді [2].

Керівництво банківських установ до основних цілей своєї діяльності зараховує забезпечення високого рівня дохідності бізнесу і стабільного положення на ринку банківських послуг. Оскільки ці дві цілі часто суперечать одна одній, їх реалізацію часто вбачають у послідовній універсалізації банківської діяльності. Причому банки прагнуть пропонувати не лише весь спектр традиційних банківських послуг, а й розширювати їх асортимент за рахунок тих, які раніше пропонувались іншими фінансово-кредитними інститутами. Це досягається двома шляхами: створенням власних структурних підрозділів, що надають нові види послуг, і приєднанням небанківських фінансових інститутів. Останній шлях має ряд переваг, оскільки в цьому разі банки отримують готовий бізнес: кваліфікований персонал, клієнтуру, продуктовий ряд, що відомий споживачам таких послуг і користується попитом. Тому не дивно, що значна частина великих зарубіжних банків є конгломератами різних фінансово-кредитних інститутів, які пропонують практично повний асортимент фінансових послуг.

Так, придбання американського "Bankers Trust" значно посилило позиції банку "Дойче" в таких сферах, як управління приватними капіталами, збереження цінних паперів, після чого цей німецький банк увійшов до п'ятірки найефективніших компаній світу з управління великими приватними капіталами та операцій з фондами страхування по старості.

Проект об'єднання іншого гіганта — німецького банківського сектору "Dresdner Bank" з найбільшою німецькою страховою компанією "Allianz" у 2001 р. наочно доводить, що окремі тенденції, які виявляються протягом останніх десятиліть на фінансових ринках, переходять у ранг закономірностей. Глобалізація фінансових ринків веде до панування на фінансових ринках корпорацій, які по суті є супермаркетами фінансових послуг. І широкі можливості щодо приєднання різноманітних фінансових інститутів прискорюють ці процеси. У Голландії на базі злиття страхової компанії "Nationale Nederlanden" з банком "NMB Postbank" створюється компанія "ING Group".

Привабливість окремих секторів ринку фінансових послуг останнім часом особливо посилюється. Процес старіння населення у країнах з розвинутою ринковою економікою стимулює здійснення пенсійних реформ (як наприкінці 90-х років ХХ ст. у Німеччині), що активізує діяльність пенсійних та взаємних фондів, підвищення попиту на окремі послуги страхування, довгострокові ощадні послуги, трастові послуги тощо. Не дивно, що

саме цей сегмент ринку стає основним об'єктом конкуренції у фінансово-кредитній сфері.

Література

1. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 7 грудня 2000 р. № 2121-III зі змінами і доповненнями.
2. Статус обявляєт // Банковская практика за рубежом. — 2002. — № 9. — С. 42-43.